

УДК 336.71

ОЦІНКА НАДІЙНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Гайдук І.С.

ДННУ «Академія фінансового управління»

Досліджено теоретичні питання взаємодії банківських установ та недержавних пенсійних фондів. Розроблено комплексну модель оцінки надійності та стійкості українських банків на основі міжнародних рекомендацій, методик, показників та рейтингування даних фінансових установ. Здійснено детальний опис кожного компоненту запропонованої моделі. Проведено інтегральну оцінку надійності українських банків. Проаналізовано показники життєздатності та стійкості вітчизняних банків на основі відповідних рейтингів.

Ключові слова: модель оцінки, надійність банку, недержавне пенсійне забезпечення, рейтинг, інтегральний показник, стресостійкість, життєздатність.

Постановка проблеми. Окрім страхових компаній та НПФ, до процесу недержавного пенсійного забезпечення населення України залучені також і банківські установи, які, залежно від обов'язків, виконують в даній системі функції банку-зберігача, управляючої організації або адміністратора для учасників НПФ. Не варто забувати і про ще одну не менш важливу роль банків щодо організації договорів на відкриття пенсійних депозитних рахунків в межах сум, що забезпечуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

З метою забезпечення довгострокових гарантій вкладення коштів, банківські установи повинні

відповідати певним критеріям, виконання яких має носити обов'язковий характер для всіх без винятку суб'єктів даного сектору. Безперечно найголовнішим із цих критеріїв являється рівень надійності, який цілком спрямований на демонстрацію прозорості в роботі, створення достатнього резерву на випадок виникнення непередбачуваних подій та, наскільки це можливо, гарантування стабільних перспектив роботи банку в майбутньому. Саме тому розробці комплексної моделі визначення надійності приділяється стільки уваги, адже від того, наскільки оперативно система реагує на ризики, настільки довготерміново вона спроможна забезпечувати свою життєздатність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням питань оцінки надійності, стресостійкості та життєздатності українських банків займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Кромонов В.С., Матвієнко В.П., Ширинська Е.Б., Лютий О.І., Солодка О.О., Білик О.Ю., Дж.Ф. Сінкі, Ч. Тапієро, П. Роуз та ін.

Проте, віддаючи належне попереднім досягненням в розробці окремих методик оцінки надійності та стійкості вітчизняних банків, на сьогодні все ще недостатньо уваги приділяється удосконаленню комплексної моделі визначення даного показника відповідно до поточної економічної ситуації, що розвиває актуальність даної теми досліджень.

Мета статті. Головною метою цієї статті є проведення порівняльного аналізу найбільш перспективних методик визначення надійності комерційних банків; розробка комплексної моделі оцінки надійності та стійкості українських банків та визначення їх життєздатності в умовах нестабільних змін у вітчизняній економіці.

Виклад основного матеріалу. На початок 2018 року банками-засновниками українських НПФ залишилися НБУ для свого власного КНПФ із кількістю учасників понад 12 210 осіб та АТ «Укрексімбанк» для НКПФ ВАТ «Укр-ексімбанк» (5 471 особа). Також засновником для ВНПФ «ОТП Пенсія» являється Товариство з обмеженою відповідальністю «Компанія з управління активами «ОТП Капітал», першоначальним організатором створення якого були спільно український банк «ОТП Банк» та угорська КУА «OTF Fund Management». Однак, ще 10 років назад засновниками НПФ були Райффайзен Банк Аваль, ПАО КБ «Хрещатик» і комерційний банк ТОВ «Місто Банк».

Як показує практика, основними причинами створення НПФ банківськими установами є, насамперед, забезпечення «соціального» пакету для своїх співробітників, і уже потім – досягнення усіх інших цілей щодо реклами привабливості своєї діяльності.

Що стосується причин ліквідації НПФ, то все залежить від того, наскільки довго банк спроможний стабільно функціонувати на фінансовому ринку. Найбільш часто припиняють свою діяльність приватні фонди тих банків, в яких змінюється власник. Це добре помітно, коли установа банку переходить у підпорядкування іноземних осіб, які не завжди готові продовжувати соціальну політику попередніх власників.

У функціональній взаємодії «банк-НПЗ» можуть виникати внутрішні труднощі через наступні причини:

- обсяг пенсійних внесків та відсотків по них не повинен перевищувати суму в 200 тис. грн (ліміт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб);
- існує потреба в удосконаленні нормативно-правових актів НБУ щодо взаємодії банків та НПФ;
- вкладникам дозволяється достроково знімати кошти зі своїх пенсійних депозитних рахунків, що ставить під сумнів основну мету накопичувального забезпечення – довгостроковість збереження коштів для майбутніх виплат.

Коло мова йде про життєздатність вітчизняних НПФ, не можна забувати про кількість акти-

вів та учасників, які в них перебувають. Вірним припущенням є те, що приватному фонду із активами на рівні 1-2 млн. грн набагато важче забезпечити дохідність для своїх учасників, ніж для аналогічного із активами в сумі понад 50 млн. грн (станом на 31.12.2017 таких НПФ лише 10).

Суттєвий позитивний стимул для населення зацікавитися банками, які виступають засновником НПФ, полягає в можливості доступу до широкої мережі філіалів по всій Україні. А це безперечно сприяє швидкому входженню коштів учасників в систему ведення рахунків НПФ та оптимізує канали руху необхідної інформації.

В силу тих обставин, які склалися в банківському секторі останніми роками щодо банкрутства фінансових установ цієї сфери, виникає термінова необхідність посилення впливу з боку держави через впровадження ефективних інструментів забезпечення надійності банків. Для досягнення цієї мети доцільно розробити комплексну модель оцінки надійності та стійкості українських банків на основі згрупованих показників, що включають в себе: міжнародні рекомендації, методики, внутрішні показники надійності та рейтингування. Адже такий всеохоплюючий підхід до визначення надійності та забезпечення прозорості в діяльності банківських установ дозволить населенню поглянути на цей сектор економіки під зовсім іншим кутом зору, відмінним від того, який сформувався в результаті попередніх років (рис. 1).

Розглянемо детальніше кожен зі складових даної моделі для того, щоб оцінити наскільки окремих елементів спроможний вплинути на загальне визначення надійності банків.

Описуючи міжнародні рекомендації, які стосуються визначення та оцінки надійності комерційних банків, слід відзначити, що в липні 1988 року було прийнято «Міжнародну конвергенцію щодо вимірювання та вимог до капіталу», або як ще її називають – Базель I. Метою створення даного документу стало бажання стабілізувати міжнародну банківську систему, тобто створити рівні конкурентні умови для банків із міжнародними активами. Ключовим компонентом при розгляді положень Базеля I виступає мінімальний рівень регулятивного капіталу, функція якого полягає в захисті коштів вкладників та кредиторів від виникнення непередбачуваних подій. Дане твердження свідчить про те, що в подальшому передбачалося оперативне виявлення та виправлення неочікуваних збитків, які покривалися за рахунок регулятивного капіталу, постійний рівень якого забезпечував резерв банку. Це в кінцевому підсумку сприяло налагодженню безперервної роботи структурних елементів даних фінансових установ [2].

Щодо України, то беручи за основу лист НБУ від 30.12.2004 № 42-412/4010-13749, можемо стверджувати, що вітчизняне банківське законодавство більшою мірою базується саме на «Базель I», за винятком поправки від 1996 року щодо включення ринкових ризиків. Це пов'язано із поняттям обмеженості ринкових ризиків в українських банках, а також впевненістю в тому, що існуючі вітчизняні економічні нормативи враховують різні компоненти даного ризику, але у відмінний від запропонованого Базель-

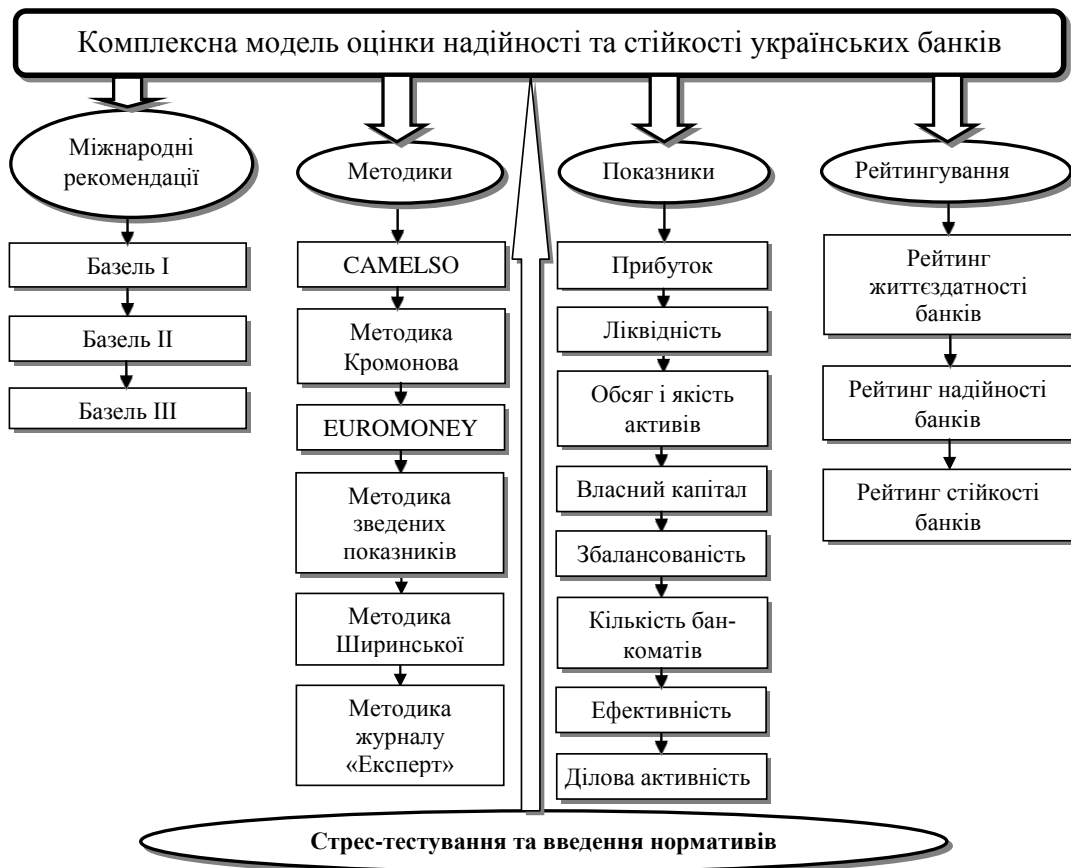

Рис. 1. Комплексна модель оцінки надійності та стійкості українських банків

Джерело: складено автором

ським комітетом спосіб. Проте в Україні все ще не впроваджено оцінку ризику дефолту контрагента в новітніх позабалансових операціях, тому що даний вид операцій також не передбачений українським законодавством [2; 12].

Особливістю «Базель II» є те, що він заклав в своїй основі такі три опори:

- опора I: вимоги щодо мінімального розміру власного капіталу подолання кредитних, операційних та ринкових ризиків;
- опора II: перевірка з боку органів банківського нагляду;
- опора III: прозорість та ринкова дисципліна [3].

Можемо підсумувати, що цими трьома опорами передбачено перевірку банківських установ органами нагляду, формування підвищених резервів для окремих банків та розкриття фінансової звітності значному числу зацікавлених осіб для забезпечення процесу саморегуляції банків.

Щодо України, то незважаючи на її відсутнє бажання інтегруватися в європейський економічний простір, в стратегії керівників НБУ було заплановано впровадження положень «Базель II» у зворотному до наведеного вище порядку. Проте помітних результатів в даному намаганні поки що не виявлено.

Міжнародна директива «Базель-III» набула комплексного значення в 2010-2011 рр., розроблення якої зумовлено фінансовою кризою 2007-2009 рр. Головною метою цієї угоди стало підвищення якості управління ризиками бан-

ків для зміцнення фінансової системи загалом. В Україні «Базель-III» покликаний запровадити систему оновлених стандартів, які стосуватимуться ліквідності, капіталу та левериджу. Найбільша кількість вимог стосується саме капіталу банку, які полягають у підвищенні його якості, структури та прозорості, покриття ризиків та створення резервів за рахунок даного капіталу [1].

Що стосується методик визначення надійності та стійкості українських банків, то найбільш поширеними по застосуванню є: методика «CAMELSO», методика Кромонава, методика «EUROMONEY», методика зведених показників, методика Ширинської та методика журналу «Експерт».

Національний банк України, як інструмент поточного контролю, найчастіше використовує саме методику «CAMELSO», в основі якої лежить оцінка ризиків за такими основними компонентами: розмір капіталу банку для підтримання платоспроможності (Capital Adequacy – C), якість активів (Asset Quality – A), менеджмент і корпоративне управління (Management – M), достатність доходів банку (Earnings – E), ліквідність (Liquidity – L), чутливість до ринкових ризиків (Sensitivity to Risk – S) та операційний ризик (Operational Risk – O). Система CAMELSO є бальною, а тому ґрунтується на об'єднаній оцінці кількісних та якісних показників, даних бухгалтерського обліку та професійних судженнях. Комплексна рейтингова оцінка за цією системою визначається для кожного банку окремо на основі

семи вищенаведених компонентів. Це дає можливість в кінцевому результаті оцінити всі найважливіші фактори – якість управління, контролінг, рівень ризику, фінансовий стан тощо [11].

Особливість оцінки надійності банку за індексною методикою Кромонава полягає в тому, що вона направлена більшою мірою на фінансову стійкість банку в довгостроковій перспективі, аніж на доходність та ліквідність в поточний період. В її основу покладено розрахунок інтегрального коефіцієнта надійності банківської установи як суми шести показників із визначеними ваговими коефіцієнтами:

- k_1 (генеральний коефіцієнт надійності із вагою 45);
- k_2 (коефіцієнт миттєвої ліквідності із вагою 20);
- k_3 (крос-коефіцієнт із вагою 10);
- k_4 (генеральний коефіцієнт ліквідності із вагою 15);
- k_5 (коефіцієнт захищеності капіталу із вагою 5);
- k_6 (коефіцієнт фондової капіталізації прибутку із вагою 5) [5, с. 580].

Коефіцієнт надійності за методикою Кромонава наведено у формулі (1):

$$K_{\text{над.}} = 45 \times (k_1/1) + 20 \times (k_2/1) + 10 \times (k_3/3) + 15 \times (k_4/1) + 5 \times (k_5/1) + 5 \times (k_6/3). \quad (1)$$

Отже, за допомогою методики Кромонава стає можливим визначення відношення: капіталу банку до працюючих активів (k_1), ліквідних активів до зобов'язань «до запитання» (k_2), всіх зобов'язань до працюючих активів (k_3), ліквідних активів і захищеного капіталу до сумарних зобов'язань (k_4), захищеного капіталу до всього власного капіталу (k_5) та власних ресурсів банку до грошей, які внесли засновники (k_6) [5]. Як підсумок, інтегральний коефіцієнт показує загальний рівень надійності банківської установи.

Проте, в методиці Кромонава не враховується структура активів та пасивів банку, кредитний портфель та структурний розподіл прибутку. Також у ній упущено показники кваліфікованості акціонерів та працівників, що також має суттєвий вплив на визначення загальної величини інтегральної оцінки надійності вітчизняних банків.

Ще однією індексною методикою визначення надійності банку є методика Ширинської, яка повністю методикою Кромонава, визначаючи показники рентабельності активів та капіталу, а також їх структуру. Особливістю її є те, що завдяки «відсіканню» ненадійних банків за допомогою визначення показника частки прострочених кредитів у кредитному портфелі, можна простежити прибутковість банку за даним портфелем. Також в цій методиці впроваджено дворазове збільшення коефіцієнтів і ранжування їх в окремі групи. Суттєвим доповненням, порівняно із методикою Кромонава, є введення коригувальних ваг як для самих коефіцієнтів, так і для кожної групи, в яку вони входять. Це дає можливість визначити рівень надійності банку, враховуючи вагову роль кожного коефіцієнта окремо та вагову роль групи загалом, яка об'єднує в собі відповідні коефіцієнти [4].

Методика «EUROMONEY» зосереджена на визначенні надійності банківської установи через показники прибутковості капіталу та активів,

співвідношення доходів і витрат, чистий прибуток, достатність капіталу та інші параметри. Результати при цьому залежать від рівня розвиненості банків, які ранжуються. Визначення інтегрального показника за цією методикою відбувається за формулою (2):

$$N = 15 \times ROE + 10 \times ROA + 10 \times CIN + 10 \times MIN + 15 \times NI + 15 \times CA + 10 \times ASSETS + 15 \times CAPITAL, \quad (2)$$

- де ROE – прибутковість капіталу;
- ROA – прибутковість активів;
- CIN – співвідношення доходів та витрат;
- NIM – чиста процентна маржа;
- NI – чистий прибуток;
- CA – показник достатності капіталу;
- $ASSETS$ – активи банку (валюта активу балансу);
- $CAPITAL$ – балансовий капітал [7].

Чим вищим є значення кожного показника у конкретному банку, тим відповідно і вищим буде його місце у загальному рейтингу. Саме тому так важливо, щоб методики використовували в своєму розрахунку якомога більше груп різновекторних параметрів для оцінки впливу більшої кількості внутрішніх і зовнішніх факторів.

Що стосується інших менш поширених методик оцінки надійності банківських установ на основі приватних досліджень, то чільне місце в даній категорії займає метод рейтингової оцінки банків, який застосовується фахівцями журналу «Експерт». Як джерело вихідних даних, тут використовується баланс банку за рахунками 2-го порядку та оборотні відомості, що дає можливість обчислити широкий спектр головних показників фінансової установи. На першому етапі розрахунку загального коефіцієнта надійності банківської установи попередньо проводиться класифікація банків за їх розміром та особливостями діяльності. Коли банки уже розподілені по відповідних групах, лише тоді класифікація проводиться на основі узагальненого коефіцієнта фінансової стійкості. Таким чином, в ході застосування методу журналу «Експерт» найбільша увага звертається на визначення величини власного капіталу банку, тому що чим вищий розмір цього показника, тим і відповідно є вищою стійкість фінансової установи. Сама методика вважається досить детальною та не складною для проведення розрахунку, проте в ній недостатньо звертається увага на інші сфери діяльності банківської установи [4].

Щодо методики зведених показників, то в ній враховуються лише такі параметри для визначення надійності банку: капітал, якість активів (резервний фонд та структура активів), рентабельність, доходність, ліквідність, а також ризик ліквідності та кредитний ризик. Якщо оцінювати важливість даної методики у порівнянні з іншими, то можемо простежити її нечасте використання вітчизняними науковцями та аналітиками через недостатню кількість різнопланових параметрів, які б змогли в достатній мірі довести перевагу одних банків по відношенню до інших в ході визначення надійності фінансової установи. Це дає підстави стверджувати, що від того, наскільки грамотно і вірно підібрана методика, залежатиме чи отримані результати відображатимуть реальну дійсність та чи матиме сенс її використання в майбутньому.

В системі визначення надійності банківської установи найчастіше використовують такі показники:

- прибутковість (перевищення доходів над витратами з метою поповнення власного капіталу);
- ліквідність (спроможність банківської установи забезпечити своєчасне та повне виконання своїх зобов'язань);
- обсяг і якість активів (розмір, збільшення/зменшення обсягу активів, темпи їхнього зростання та абсолютна зміна);
- власний капітал (склад, структура, джерела формування та поповнення);
- збалансованість (рівність між активами та пасивами банку за терміном);
- кількість банкоматів (розгалужена мережа для забезпечення оперативного доступу до грошей);
- ефективність (відношення корисного результату до витрат на його одержання);
- ділова активність (спроможність ефективно залучати додаткові кошти та раціонально ними розпоряджатися).

Далеко не останнє місце серед запропонованих показників оцінки надійності та стійкості банків посідає система рейтингування, яка в даній моделі представлена рейтингом життєздатності, рейтингом надійності та рейтингом стійкості банків.

Зокрема, дані рейтингів у вигляді цифрових коефіцієнтів або балів покликані продемонструвати місце кожного банку в банківській системі. Перспективною є думка, що саме метод рейтингування повинен стати «невидимим компасом» для визначення привабливого інструменту довгострокового вкладення коштів зацікавленими громадянами. Адже від того, наскільки впевнено конкурує той чи інший банк на фінансовому ринку, залежить його подальша здатність до розвитку.

Саме тому, в табл. 1 наведено рейтинг життєздатності українських банків за I півріччя 2018 року.

Розподіл проведено серед 15 найбільш конкурентних банків на вітчизняному ринку за такими параметрами: чисті активи, миттєва ліквідність та проблемні кредити. В загальному рейтингу

у трійці лідерів виявилися Райффайзен Банк Аваль, УкрСиббанк та Сітібанк. Що стосується розподілу українських банків за показником чистих активів, то в першу п'ятірку входять: УкрЕксімБанк (160 129,5 млн. грн), Укргазбанк (80 359,3 млн. грн), Райффайзен Банк Аваль (73 691,5 млн. грн), УкрСиббанк (45 904,5 млн. грн) та Креді Агріколь Банк (32 473,6 млн. грн), які разом складають 79% від усіх банків у даній групі розподілу. За показником миттєвої ліквідності найкращі позиції спостерігаємо у Правекс Банк (31,5%), БТА Банк (20,0%) та Райффайзен Банк Аваль (13,6%), а за показником проблемних кредитів – Сітібанк, СЕБ Корпоративний банк та Правекс Банк, тому що у них їх в зазначений період практично не було. Останній же показник говорить про сумнівність або безнадійність повернення кредиту банку. Саме тому, чим нижчий відсоток по даному критерію, тим краще будуть збережені активи банківської установи.

При визначенні рівня життєздатності банку надзвичайно важливо брати до уваги не лише узагальнений його показник по відношенню до аналогічних показників інших установ даного типу, але також враховувати додаткові величини, які більш повно описують його сильні та слабкі сторони. Адже реальний стан справ у конкретній установі можна проаналізувати за допомогою даних щорічної звітності, аудиторських висновків та публікацій незалежних експертів.

В ході визначення надійності українських банків для потреб системи НПЗ, доволі часто головна увага зосереджується на даних рейтингів, що стосуються оцінки надійності окремо для фізичних та юридичних осіб, а також рівня довіри до банківських установ з боку компанії зі страхування життя. Для того, щоб це системно розглянути, сформульовано табл. 2, яка дає можливість порівняти найбільш надійні банки на основі оцінок з боку експертів сайту «Форіншурер» та сайту «Мінфін».

Так, станом на травень 2018 року серед 10 найнадійніших банків України ключові позиції належать таким фінансовим установам:

- за даними сайту «Форіншурер» – Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь Банк та УкрСиббанк;

Таблиця 1

Рейтинг життєздатності банків в Україні за підсумками I-го півріччя 2018 р. [10]

	Банк	Рейтинг	Чисті активи, млн. грн	Миттєва ліквідність, %	Проблемні кредити, %
1	Райффайзен Банк Аваль	5.0	73 691.5	13.6	5.1
2	УкрСиббанк	4.5	45 904.5	11.3	9.7
3	Сітібанк	4.5	20 119.4	2.9	0.0
4	ІНГ Банк Україна	4.5	9 953.1	3.2	7.8
5	Креді Агріколь Банк	4.5	32 473.6	6.1	3.9
6	Кредобанк	4.5	14 379.9	10.0	2.9
7	СЕБ Корпоративний банк	4.5	1 880.2	5.1	0.0
8	ОТП Банк	4.0	29 230.7	9.1	9.5
9	Укргазбанк	4.0	80 359.3	8.9	13.2
10	Піреус Банк МКБ	4.0	2 712.9	10.0	7.6
11	ПроКредит Банк	4.0	19 014.0	4.5	1.1
12	Правекс Банк	4.0	4 838.5	31.5	0.1
13	Ідея Банк	4.0	3 760.4	6.5	5.6
14	БТА Банк	4.0	598.5	20.0	7.0
15	УкрЕксімБанк	4.0	160 129.5	3.8	36.7

- за даними сайту «Мінфін» – Райффайзен Банк Аваль, Укрсиббанк та Креді Агріколь Банк;
- для фізичних осіб – Ощадбанк, Укрексімбанк та Укргазбанк;
- для юридичних осіб – Ощадбанк, Укрексімбанк та Райффайзен Банк Аваль;
- банки, яким довіряють страхові компанії – Ощадбанк, Укргазбанк та Укрексімбанк.

Провівши загальну оцінку серед цих 5 компонентів надійності банків, можемо стверджувати, що найвищі позиції за підсумком усіх напрямків визначення надійності отримали Райффайзен Банк Аваль, Ощадбанк та Укрексімбанк (два останні являються державними), що може свід-

чити про високий рівень довіри до даних установ з боку приватних інвесторів.

З метою обґрунтування місця конкретного банку в банківській системі України за рівнем його надійності, розроблено інтегральну оцінку надійності українських банків в залежності від категорії учасників, які залучаються до співпраці. За основу взято дані рейтингових показників сайту «Форіншурер» та сайту «Мінфін» (табл. 3).

Для того, щоб система розподілу 16-ти наведених банків набула наочного вигляду, слід розмитити їх у низхідному порядку, починаючи від тих, які мають найвищі бали за більшістю показників рейтингу, і прямуючи до тих, що мають

Таблиця 2

Рейтингові показники надійності українських банків за травень 2018 р.

Назва рейтингу Рейтингове місце банку	Найнадійніші банки за даними сайту «Форіншурер»	Найнадійніші банки за даними сайту «Мінфін»	Найнадійніший банк для фізичних осіб	Найнадійніший банк для юридичних осіб	Банки, яким довіряють страхові компанії
1	Райффайзен Банк Аваль	Райффайзен Банк Аваль	Ощадбанк	Ощадбанк	Ощадбанк
2	Креді Агріколь Банк	Укрсиббанк	Укрексімбанк	Укрексімбанк	Укргазбанк
3	Укрсиббанк	Креді Агріколь Банк	Укргазбанк	Райффайзен Банк Аваль	Укрексімбанк
4	Ощадбанк	ОТП Банк	Райффайзен Банк Аваль	Креді Агріколь Банк	Альфа-Банк
5	Укрексімбанк	Кредобанк	Креді Агріколь Банк	Укрсиббанк	ТАСкомбанк
6	Кредобанк	ПроКредит Банк	Укрсиббанк	Сітібанк Україна	ІНГ Банк Україна
7	Сітібанк Україна	Укргазбанк	Кредобанк	Кредобанк	Укрсоцбанк
8	ПроКредит Банк	Ощадбанк	ПроКредит Банк	ПроКредит Банк	ПриватБанк
9	Укргазбанк	Укрексімбанк	ОТП Банк	ПУМБ	Креді Агріколь Банк
10	Альфа-Банк	Альфа-Банк	Укрсоцбанк	Альфа-Банк	ПУМБ

Джерело: складено автором на основі [7; 8]

Таблиця 3

Інтегральна оцінка надійності українських банків на основі рейтингових показників сайту «Форіншурер» та сайту «Мінфін» за травень 2018 р.

Рейтингове місце банку	Показники рейтингу	Надійність банку за даними сайту «Форіншурер»	Надійність банку за даними сайту «Мінфін»	Надійність банку для фізичних осіб	Надійність банку для юридичних осіб	Банки, яким довіряють страхові компанії	Разом, бал
1	Ощадбанк	7	3	10	10	10	40
2	Райффайзен Банк Аваль	10	10	7	8	0	35
3	Укрексімбанк	6	2	9	9	8	34
4	Креді Агріколь Банк	9	8	6	7	2	32
5	Укрсиббанк	8	9	5	6	0	28
6	Укргазбанк	2	4	8	0	9	23
7	Кредобанк	5	6	4	4	0	19
8	ПроКредит Банк	3	5	3	3	0	14
9	Альфа-Банк	1	1	0	1	7	10
10	Сітібанк Україна	4	0	0	5	0	9
11	ОТП Банк	0	7	2	0	0	9
12	ТАСкомбанк	0	0	0	0	6	6
13	Укрсоцбанк	0	0	1	0	4	5
14	ІНГ Банк Україна	0	0	0	0	5	5
15	ПУМБ	0	0	0	2	1	3
16	ПриватБанк	0	0	0	0	3	3

Джерело: розроблено автором на основі [7; 8]

відповідно найнижчі бали, таким чином, щоб загальний бал міг відображати місце певного банку з-поміж всіх інших. В результаті отримується більш точний загальний розрахунок надійності, який демонструє ступінь довіри та місце кожного банку в заданому розподілі. Таким чином, в результаті аналізу можна назвати такі 5 найнадійніших банків: Ощадбанк (40 балів), Райффайзен Банк Аваль (35 балів), Укрексімбанк (34 бали), Креді Агріколь Банк (32 бали) та Укрсиббанк (28 балів).

В загальному вираженні фінансова стійкість комерційного банку представлена фінансовою стабільністю та знову ж таки надійністю, що в глибшому розгалуженні переходить у визначення показників капітальної стійкості, прибутковості, ліквідності та можливих ризиків банківських установ. Крім того, до чинників, які впливають на фінансову стійкість банку, входять: високий рівень доларизації економіки, девальвація національної валюти, низька якість банківських активів, висока вартість банківських послуг та ін.

В табл. 4 наведено рейтинг стійкості банків за даними сайту «Мінфін» за I квартал 2018 року. За загальною оцінкою найбільш стійкими виявилися: Райффайзен Банк Аваль (4.52), УкрСиббанк (4.43), Креді Агріколь Банк (4.29), ОТП Банк (4.18) та Кредобанк (3.97).

Слід також додати, що даний рейтинг щорічно порівнює банки за такими додатковими показниками: стресостійкість, лояльність вкладників та оцінка аналітиків, за якими розподіл банків може бути абсолютно іншим.

Отже, маючи аналітичні дані щодо надійності банків України по різних напрямках їхньої діяльності та звіти рейтингових агентств, можна більш комплексно обґрунтовувати цінність того чи іншого банку для громадян нашої країни. Проте ключовою позицією, яка повинна турбувати пенсіонерів та зацікавлених в НПЗ осіб, має стати довіра, яка базується на прозорому висвітленні інформації та її грамотному доведенні до кінцевого бенефіціара.

Однак, як свідчить вітчизняний досвід банківської діяльності, банки, які мають високий рівень надійності, можуть все ж рано чи пізно зіткнутися з негативними факторами, які спроможні привести їх до банкрутства, в той час як банки із середнім рівнем надійності продовжать свою стабільну діяльність. Адже ці фактори на останніх абсолютно не вплинули. Саме тому, в міру впливу значної кількості непередбачуваних обставин, людям, які прагнуть ефективно вкласти свої кошти, необхідно пам'ятати, що поняття надійності банківської установи та ймовірності настання її дефолту – речі не тотожні.

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши роль банків в системі НПЗ, можна з впевненістю сказати, що цим фінансовим установам відведено широкий спектр функцій: від збереження коштів учасників НПФ до незалежного створення власних приватних фондів, які надають гарантовані можливості довгострокового накопичення заощаджень населення. Тому першочерговим завданням держави та самих власників банківських установ повинно стати забезпечення фінансової стійкості та надійності даного сектору економіки, що являється запорукою успіху щодо реалізації довіри з боку кінцевих бенефіціарів.

Адже від того, наскільки населення країни довіряє головним кровоносним артеріям фінансової системи – банкам, і залежатиме розвиток економіки нашої держави в цілому. Тому для підвищення результативності оцінки надійності та стійкості вітчизняних банківських установ можна запропонувати такі напрямки вдосконалення:

- розробка ефективної методики рейтингового оцінювання шляхом запровадження професійних рейтингових агентств із незалежною системою роботи;
- розвиток фінансової грамотності серед населення країни через створення відповідних тренінгів та навчальних курсів на місцевому та регіональному рівнях;
- вдосконалення нормативно-правової бази в частині забезпечення прозорості та відкритості у роботі і звітності банківських установ України.

Таблиця 4

Рейтинг стійкості банків в Україні за підсумками I кварталу 2018 року [9]

№	Назва банку	Загальний рейтинг	Стресостійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце в рейтингу по депозитах фізичних осіб
1	Райффайзен Банк Аваль	4.52	4.7	4.1	4.82	5
2	УкрСиббанк	4.43	4.5	4.1	4.82	8
3	Креді Агріколь Банк	4.29	4	4.3	4.91	13
4	ОТП Банк	4.18	4.2	4.1	4.29	9
5	Кредобанк	3.97	3.6	4.2	4.47	15
6	ПроКредит Банк	3.91	3.7	3.9	4.29	16
7	Укргазбанк	3.90	3.3	4.3	4.56	6
8	Ощадбанк	3.80	3.1	4.6	4.02	2
9	Укрексімбанк	3.60	3.2	3.9	4.02	4
10	ПриватБанк	3.56	3.2	3.6	4.29	1
11	ПУМБ	3.54	3	4.5	3.13	7
12	Альфа-Банк	3.51	2.2	4.8	4.2	3
13	Правекс банк	3.34	3.4	2.8	4.2	30
14	Банк Південний	3.32	2.8	4.5	2.33	11
15	Ідея Банк	3.30	3.1	3.3	3.67	24

Список літератури:

1. Арбузов С.Г. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с.
2. Базель I [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C_I.
3. Базель II [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D1%8C_II.
4. Білик О.Ю. Дослідження сучасних методів та моделей рейтингового оцінювання комерційних банків / О.Ю. Білик // Молодий вчений. – 2015. – № 2(17). – С. 941-945.
5. Лютий О.І. Банківський маркетинг : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / І.О. Лютий, О.О. Солодка. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 776 с.
6. Методика «EUROMONEY» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euromoney.com>.
7. Рейтинг самых надежных банков Украины 2018 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/rating-banks>.
8. Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 квартала 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating>.
9. Рейтинг стійкості банків в Україні за підсумками I квартала 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating>.
10. Рейтинг життєздатності банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20187706-rejting-zhittezdatnosti-bankiv-2018>.
11. Система CAMELSO : НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123651.
12. Щодо розгляду проекту постанови Правління НБУ : Лист НБУ від 30.12.2004 № 42-412/4010-13749 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v3749500-04>.

Гайдук І.С.

ГУНУ «Академія фінансового управління»

ОЦЕНКА НАДЕЖНОСТИ БАНКОВ УКРАИНЫ В СИСТЕМЕ НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ**Аннотация**

Исследованы теоретические вопросы взаимодействия банковских учреждений и негосударственных пенсионных фондов. Разработана комплексная модель оценки надежности и устойчивости украинских банков на основе международных рекомендаций, методик, показателей и рейтингования данных финансовых учреждений. Осуществлено детальное описание каждого компонента предложенной модели. Проведено интегральную оценку надежности украинских банков. Проанализированы показатели жизнеспособности и устойчивости отечественных банков на основе соответствующих рейтингов.

Ключевые слова: модель оценки, надежность банка, негосударственное пенсионное обеспечение, рейтинг, интегральный показатель, стрессоустойчивость, жизнеспособность.

Hayduk I.S.

DNNU «Academy of Financial Management»

EVALUATION OF THE RELIABILITY OF BANKS OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF NON-GOVERNMENT PENSION PROVIDING SYSTEM**Summary**

The theoretical questions of interaction between banking institutions and non-state pension funds are researched. A comprehensive model for assessing the reliability and resilience of Ukrainian banks based on international recommendations, methodologies, indicators and rating of financial institutions data has been developed. A detailed description of each component of the proposed model has been made. An integral assessment of the reliability of Ukrainian banks was conducted. The indicators of viability and sustainability of domestic banks are analyzed on the basis of relevant ratings.

Keywords: model of assessment, bank reliability, non-government pension providing system, rating, integral indicator, stress resistance, viability.